

Doc.: GA22/LC22/REP/03

GENEL KURUL YIRMIİKİNCİ OTURUMU
HUKUKİ VE SİYASİ İŞLER KOMİSYONU

RAPOR*

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GENİŞLEMESİ BAĞLAMINDA
KARADENİZ BÖLGESİ

Raportör: Sn. Necdet Budak, Hukuki ve Siyasi İşler Komisyonu Üyesi (Türkiye)

* 15 Ekim 2003'de Rostov-Don'da yapılan Yirmi İkinci Hukuki ve Siyasi İşler Komisyonu Toplantısı'nda ele alınan ve 9 Aralık 2003'de Bükreş'te yapılan Yirmiikinci Genel Kurul Toplantısı'nda Kabul edilen metin.

GİRİŞ

Hukuki ve Siyasi İşler Komisyonu 2 Nisan 2003 tarihinde Erivan'daki Yirmi Birinci Toplantısı'nda, Avrupa Birliği'nin Güney-Doğu'ya doğru bazı Karadeniz ülkelerini kapsayacak şekilde genişlemesinin, Karadeniz bölgesindeki işbirliğini etkileyen önemli bir gelişme olduğu görüşünde olması sebebiyle, bu konuyu bir sonraki toplantısında ele almayı uygun görmüştür.

Bu sebeple, Komisyon'un 15-16 Ekim 2003'de Rostov-Don'daki Yirmi İkinci toplantısı, Aralık 2003 tarihinde Bükreş'teki Genel Kurul Yirmi İkinci Oturumu için Rapor ve Tavsiye Kararı hazırlamak üzere "Avrupa Birliği'nin genişlemesi bağlamında Karadeniz Bölgesi" konusunu ele alır.

Rapor, Romanya ulusal delegasyonunun katkılarından faydalanmıştır. Buna ilaveten, ilgili ulusal ve uluslararası temsilciliklerin resmi İnternet sitelerinden referans materyali alınmıştır.

I. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GENİŞLEMESİ BAĞLAMINDA KARADENİZ BÖLGESİ

1. Geçmiş tarih boyunca Avrupa, hiç şu an olduğu kadar geniş bir coğrafik bölge üzerine yayılmamıştı. Girecek adayların, değişik tarihlerin ve kültürlerin alanı ve nüfusu ve zenginliği ile birlikte halihazırdaki genişleme, AB'nin tüm bileşenlerinin – kurumların, üye ve aday ülkelerin - karşı karşıya kaldığı temel problemdir.
2. AB'nin, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerini Avrupa Birliği'ne katılmaya daveti, coğrafik alan ve nüfustaki önemli artışın habercisi olan 1993 Kopenhag Avrupa Konseyi'nden beri AB politikasının bir parçası olmuştur – AB mevcut on beş üyesinden yirmi yedi üyeye, mevcut 324 milyon nüfusundan yaklaşık 500 milyon nüfusa doğru artış gösterecektir. Yeni üye devletlerin katılımını gerçekleştirmek için, AB tarafından, aday ülkelerin, katılım kriterleri¹, kurumsal reformlar ve finansal çerçeveye uygunluğunu kapsayan üç önemli koşul belirlenmiştir.
3. Üyelerin ve aday ülkelerin gelişim hızı arasındaki önemli farklılık sebebiyle, yeni ve genişlemiş Avrupa Birliği, devletlerin heterojen bir konfederasyonu olarak ortaya çıkmaktadır. Şu an olduğundan daha düşük düzeyde düşük gelirli, kişi başı düşük

¹ Kopenhag Kriterleri, aday ülkelerin şu hususları gerçekleştirmesini gerektirmektedir: (1) demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve azınlıklara saygıyı ve korunmalarını temin eden kurumların istikrarı; (2) Birlik içerisindeki rekabetçi baskı ve pazar güçleri ile başa çıkabilme kapasitesinin yanı sıra işleyen bir pazar ekonomisinin mevcudiyeti; (3) hedeflere uymak da dahil olmak üzere üyelik yükümlülüklerini yerine getirme kapasitesi.

1995'de Madrid'deki toplantısında, Avrupa Konseyi, aday ülkelerin katılımlarından sonra, idari yapılarının Topluluk politikaları ile uyumlu işleyişini sağlamak için uyarlamalarının önemini ve topluluk mevzuatlarıyla bütünleşmenin gerekli olduğunu fakat gerçekten uygulanmaları sağlanmadığı takdirde kendi içinde yeterli olmadığını vurgulamıştır. 2000 ve 2001'deki Feira ve Gothenburg Avrupa Konseyleri, müracaatçı ülkenin kuralları uygulama ve yürütme kapasitesinin hayati önemini teyit etmiş ve bunun, müracaatçı tarafından, idari ve yargı yapılarını güçlendirme ve reform yapma konularında önemli çabalar göstermesi gerektirdiğini eklemiştir. Bu, AB üyeliğinin gerektirdiği karşılıklı güvenin bir ön koşuludur.

GYH'li devletleri içerecektir. Otoriter rejimlerden parlamenter demokrasiye ve planlı pazardan Pazar ekonomisine doğru değişik hızlardaki geçiş reformları, AB üyeleri ve muhtemel üye devletler arasındaki yaşam standartlarında ve ekonomik performans düzeylerinde bir boşluğa sebep olmaktadır.

4. Sosyo-ekonomik gelişim açısından AB sınır bölgeleri ile aday ve komşu ülkeler arasındaki farklılıklar, AB içerisinde çeşitli endişeler yaratmaktadır. Genişleyen Avrupa Birliği'nin ve Avrupa'nın geri kalan kısmının, mümkün olan en uyumlu şekilde nasıl bir araya getirileceği ile ilgili özel bir konu vardır. AB içerisindeki mevcut politikaların, Avrupa kıtasındaki muhtemel bölücü çizgilerin ortadan kaldırılmasına – Avrupa Konvansiyonu tarafından hazırlanan ve Avrupa Birliğini yeniden şekillendiren taslak Anayasa ve daha geniş bir Avrupa ve yeni komşular politikaları ile ilgili son görüşmeler - yöneltilmesinin sebebi budur.
5. Genişlemeyi müteakiben, Bulgaristan, Romanya ve Türkiye'nin muhtemel katılımı ile birlikte, AB'nin müstakbel sınırları Karadeniz Bölgesine gelecek ve Karadeniz kıyısının önemli bir kısmını kapsayacaktır. Bu açıdan, AB ile KEİ arasında çeşitli alanlardaki işbirliği kaçınılmaz fakat KEİ ülkelerinin AB ile mevcut durumları, mevcut ikili taahhütler, farklı yaklaşım, politikalar, hukuki temeller ve finansal araçlar sebebiyle oldukça zor bir görev olacaktır. AB ile ikili ilişkilerin durumuna göre, KEİ ülkeleri şu şekilde guruplandırılabilir: Yunanistan – tam AB üye devleti; Bulgaristan ve Romanya – Avrupa Anlaşmaları var; Türkiye – Ortaklık Anlaşmaları var; Arnavutluk – İstikrar ve Ortaklık Anlaşmaları için hazırlanıyor; Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan, Moldova, Rusya ve Ukrayna – Ortaklık ve İşbirliği Anlaşmaları var. Aynı zamanda, AB üyeliğine doğru somut taahhütlere göre KEİ ülkeleri üç kategoriye bölünebilir – 'görüşme safhasındaki aday ülkeler' (Bulgaristan ve Romanya), 'henüz görüşme safhasında olmayan aday ülkeler' (Türkiye), ve 'üyelik perspektifi olan müstakbel aday ülkeler' (Arnavutluk da dahil olmak üzere Balkan ülkeleri).
6. Bütün KEİ ülkeleri, her ne kadar programlar arasındaki farklılık ve değişik ülkelere tahsis edilen meblağlar önemli ölçüde değişiklik gösterse de, AB'den ekonomik ve teknik yardım almaktadırlar. AB aday ülkeler için katılım-öncesi politikaları, diğer ülke kategorileri için olan politikalardan mali olarak çok daha cömerttir. Yeni ilk on üye devletin katılımını müteakiben, kalan diğer ülkeler – Romanya, Bulgaristan ve Türkiye – için katılım-öncesi yardım önemli derecede güçlendirilecektir. Bulgaristan ve Romanya için, 2001-2003 döneminde PHARE/ISPA/SAPARD² altında sağlanan yardım ile kıyaslandığında, 2006'da öngörülen yardım aşamalı olarak ilave %40 düzeyine kadar çıkacaktır. Türkiye için toplam yardım 2004'de artmaya başlayacak ve 2006'da en azından şu anki düzeyinin iki katına çıkacaktır. PHARE programları, aday ülkelerde katılım-öncesi aracının bir çerçevesi olarak, üye devletler ve aday ülkeler arasında sınır-ötesi işbirliğini desteklemektedir. 2004-2006 dönemi için, PHARE sınır-ötesi işbirliği programının coğrafik kapsamı, Bulgaristan ve Romanya'nın dış sınırlarını kapsayacaktır ve bazı KEİ ülkeleri ile örtüşecek şekilde genişletilecektir.

² PHARE – Yeniden Yapılanan Ekonomiler için Yardım – Orta Avrupa aday ülkeler için Topluluk Programı; ISPA – Katılım-öncesi yapısal politikalar için bir araç; SAPARD – Ziraat ve kırsal gelişim için Özel Yardım Programı;

Arnavutluk da dahil olmak üzere aday-olmayan Güney Doğu Avrupa devletleri, bölgenin yeniden yapılanmasını ve istikrarını, kurumsal ve hukuki çerçevelerin oluşturulmasını, sürdürülebilir ekonomik gelişimi, pazar-ekonomisi yönelimli ekonomik reformları ve sosyal gelişimi hedefleyen finansal ve teknik yardım için CARDS programından istifade edeceklerdir. TACIS kanalıyla teknik yardım programları BDT ülkeleri için tasarlanmıştır, fakat ihtiyaçları kıyaslandığında, BDT ülkelerin sadece AB üye devletler ile değil aday ülkeler ile de büyüyen sosyo-ekonomik uçurumu telafi etmek için yetersiz kalmaktadır. 2000-06'da genişleme adaylarının yaklaşık kişi başı 1200 €, Batı Balkan ülkelerinin – 200 €, BDT ülkelerinin ise ortalama – 13 € alması öngörülmüştür.

7. Üç KEİ devleti de dahil olmak üzere AB aday ülkeleri için, yardım programlarının etkinleştirilmesi ekonomik eşitsizlikleri azaltmış ve ilgili kanunların AB mevzuatı ile yakınlaştırılmasının yayılmasını desteklemiştir. AB üyeliğinin cazibesi, politik ve ekonomik istikrarı ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi sağlamlaştıran iç reformlar için güçlü bir teşvik sağlamaktadır. Ulusal mevzuatı Avrupa'nınki ile uyumlu hale getirmek için, AB yardımı ile yapılan kapsamlı reformlar iletmiştir.
8. AB katılım müzakerelerini müteakiben, Bulgaristan tarafından önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Hukuki çerçeveye yapılan revizyonlar ile Ulusal Yolsuzluk-Karşıtı Strateji'yi uygulamak için eylem planının kabul edilmesi ve etkili, şeffaf ve güvenilir kamu idaresini sağlamak için Devlet İdaresinin Modernizasyonu Stratejisi'nin kabul edilmesi de dahil olmak üzere yolsuzluklarla mücadelede olumlu gelişmeler görülmüştür. 1998'den beri sürdürülebilir ekonomik büyüme yaklaşık ortalama %4 düzeyindedir. Bulgaristan, bankacılık, yatırım, istihdam, özelleştirme ve liberalizasyon vs. konularını yeniden yapılandırmada başarılıydı. Bulgaristan'daki iş koşulları iyileşmiştir. Bulgaristan ekonomisinin ticaret entegrasyonu artmıştır. Avrupa Anlaşmaları'nın bağlamında tarifelerin kaldırılması sürecinde, AB, Bulgaristan'ın en önemli ticaret ortağı haline gelmiş olup AB ile mal ticaretinin değeri toplam ihracatının yarısından fazlasını ve toplam ithalatının da neredeyse yarısını oluşturmaktadır. Reformlar, karmaşık ve istikrarsız prosedürler sebebiyle açık ticaret politikası için gerekli idari şartlardan yoksun olan gümrük bürolarının işleyişini iyileştirmek amacıyla 2002'de başlatılmıştır. Bulgaristan, ulaşım mevzuatını topluluğunkilere uyarlamak ve enerji sektöründe ulusal enerji stratejisi kanalıyla reform yapmak konusunda ilerleme kaydetmeye devam etmiştir.
9. Romanya işleyen bir pazar ekonomisinin tesisi yönündeki ilerlemeler, uygulanan ekonomik reform yolunu muhafaza ederek gerçekleştirilmiştir. Son yıllarda makro-ekonomik stabilizasyon konusunda bazı önemli kazançlar elde edilmiştir. Gerekli Pazar kurumlarının oluşturulması hususunda ciddi ilerleme kaydedilmiştir. 2003'de Hükümet, "2003 yılı için AB'ne Katılım için Öncelikli Eylem Planı" güncelleştirmiştir. Eylem Planı, Romanya makamları ve Avrupa Komisyonu ile ortak olarak hazırlanan ve kabul edilen programatik bir doküman olan Romanya için Katılım Haritası'nda ve ayrıca Hükümet Eylem Planı'nda ve Hükümet tarafından kabul edilen sektörel planlarda öngörülen hedefleri ve önlemleri bir araya getirmektedir. "Öncelikli Eylem Planı" Avrupa entegrasyon sürecinin mevcut 11 önceliği üzerine kurulmuştur – kamu idaresi reformunu hızlandırmak; idari kapasiteyi güçlendirmek;

yargı reformu; mülkiyet haklarını iyileştirmek ve hukuki arazi sirkülasyonunu geliştirmek; işleyen bir pazar ekonomisinin mevcudiyeti ile ilgili ekonomik kriterleri yerine getirmek; yolsuzlukla mücadele; çocuk koruma sisteminin düzenlenmesi; fakirliği azaltmak; katılım için politik kriterleri sağlamlaştırmak; finansal hizmet sektörünü geliştirmek ve iş çevresini iyileştirmek; üyelik yükümlülüklerini kabul etme kapasitesini geliştirmek.

10. 1999'da Helsinki'de Türkiye'nin adaylık statüsü ile ilgili karar, Türkiye'yi bir dizi temel reformu başlatmaya teşvik etmiştir. Türkiye, askıdaki yasal tedbirleri sonuçlandırmaya ve politik-kriter bağlamında kabul edilen reformların uygulanması yolundaki çabalarını yoğunlaştırmaya kararlıdır. Amaç, yükümlülüklerini yerine getirmek ve katılım görüşmelerini en geç 2004 sonunda başlatmaktır. İnsan hakları ve temel özgürlükler alanındaki teminatları güçlendirmeyi hedefleyen temel anayasal reform 2001'de başlatılmıştır. Yeni bir Medeni Kanun kabul edilmiştir. Bugüne kadar parlamentodan yedi uyum paketi geçmiştir. Yargı sistemi reformu devam etmektedir. Türkiye, bankacılık sektörü, telekomünikasyon, enerji ve ziraat gibi alanlarda önemli ilerleme kaydetmiştir. Finans sektörü yeniden yapılandırılmış ve bu alandaki idari kapasite düzenlenmiştir. Mevcut reform programı olumlu sonuçlar vermektedir ve büyüme yeniden başlamıştır. Mali disiplin iyileşmiş ve kamu sektörü hesaplarının şeffaflığı önemli derecede artmış, enflasyon baskısı da azalmaktadır. Türkiye ayrıca iç pazar alanlarında da ilerleme kaydetmiş ve bu açıdan iyi derecede yasal bir düzenlemeyi gerçekleştirmiştir. Mayıs 2003'de AB Konseyi, ekonomik kriteri yerine getirme, mal, hizmet ve sermayenin serbest dolaşımı, rekabet, ziraat, ulaşım, vergilendirme, istatistik, sosyal politika, SME'ler, Bilgi teknolojisi, çevre vs. alanında kapsamlı kısa ve orta vadeli görevleri belirleyen, Türkiye ile olan Katılım Ortaklığı'nda geçen prensipler, öncelikler, orta vadeli hedefler ve koşullar ile ilgili karar almıştır.
11. AB'nin sürmekte olan genişleme süreci, KEİ bölgesi için zorlukları ve fırsatları artırmaktadır. Uluslararası büyük gerilimlerin olduğu bir zamanda, AB genişlemesinin, dünya barışına, güvenliğine ve refahına gerçek bir katkıyı temsil etmesi sebebiyle, politik istikrar ve sürdürülebilir ekonomik büyümeye yol açan politik ve ekonomik kriterlerin içselleştirilmesi tüm kıta için yararlı bir hale gelmektedir. Hukukun üstünlüğünün hakim olduğu, modern politik, ekonomik, sosyal ve idari yapılaraya sahip uygun pazar ekonomisini destekleyen istikrarlı, açık ve çoğulcu demokrasi, KEİ ülkeleri tarafından istenen hedeflerdir. Ekonomik yönetimin iyileştirilmesi, siyasi kurumların ve sürdürülebilir gelişimin güçlendirilmesi için KEİ ülkeleri politikalarını belirlerlerken, Avrupa Birliği standartları ve normları esas olarak alınmaktadır. Öte yandan, Karadeniz ülkeleri için, üye olmayan ülkeler ile ilgili gümrük birliği veya tek pazar gibi AB politikaları kanalıyla, AB ile entegrasyona doğru itibarlı ve tahmin-edilebilir olan bu yol, beklentiler yaratmaktadır ve reform ve işbirliği için güçlü bir dürtü olmaktadır.
12. Son yıllarda KEİ ülkeleri önemli derecede ekonomik entegrasyon sürecini desteklemiş ve ekonomik politikaların yönetimi için sağlam bir çerçeve oluşturmuşlardır. Oldukça zor bir geçiş ve yeniden yapılanma sürecinde önemli başarı elde edilmiştir. Pazara dönük demokrasiler, açık politik sistemler, güçlü sivil toplum ve etkili kurumsal altyapı yönünde kapsamlı tedbirler alınmıştır. Daha ileri derecede entegrasyon için reformlar

ticaret, sınır geçişi, ulaşım, yatırım, bankacılık, enerji, evre, mülkiyet, idare, yargı, üretim, teknolojiler vs. öncelikli alanları kuşatmıştır. Yine de, ulusal ekonomik gelişim, reform programları ekonomik büyüme hızı düzeyindeki büyük farklılıklar, gelişim düzeyleri açısından Karadeniz bölgesinin mevcut heterojen yapısını derinleştirmektedir ve AB'ne entegre olmakta olan ülkeler için ise yaşam standartlarındaki farklılıklar çok daha belirginleşmektedir.

13. Yeni üye devletlerin kapsanmasının yanı sıra, yeni sınırlardaki yeni komşularla uygun işbirliğini sağlamak için AB, genişleme görüşmelerine paralel özel politikalar hazırlamaktadır. Tek tek KEİ ülkeleri de kapsayan çok yönlü bölgesel girişimler bu açıdan önemli rol oynamaktadır – Avrupa'nın Kuzey-Batı bölgesinde Kuzey Boyutu, Güney Doğu Avrupa için İstikrar Paktı ve Akdeniz bölgesinde Barselona Süreci. Her girişim, finans açısından farklı olup belli bir coğrafik bölgeye hitap eder ve üç politik ülke kategorisine ayrılır: AB üye devletler, AB katılım adayları ve diğer devletler.
14. Kısaca özetlenecek olursa, AB Kuzey Boyutu girişimi 1997'de Kuzey Avrupa'daki on bir ülke (Rusya da dahil olmak üzere) için başlatılmıştır. Kuzey Boyutu kavramının temel amacı özellikle altyapı, ulaşım, enerji, telekomünikasyon, evre, nükleer güvenlik, öğretim, araştırma, eğitim, kamu sağlığı, sosyal idare, sınır-ötesi işbirliği, ticaret, organize suçla mücadele gibi alanlarda çeşitli AB programlarını koordine etmek sureti ile, refahı artırmak, güvenliği güçlendirmek ve tehditlerle kararlı bir şekilde mücadele etmektir. Kuzey Boyutu'nun 4 zengin kuzey ülkesini içermesi ve AB sınır bölgelerini ve katılmakta olan aday ülkeleri destekleyen AB fonları avantajı bulunmaktadır. Buna ilaveten, Avrupa Yatırım Bankası kredi açılmış olup, Komisyon da evre projeleri için fonlar vermiştir.
15. Güney Doğu Avrupa için İstikrar Paktı 1999'de başlatılmış olup, uluslararası organizasyonlar ve finans kurumlarının yanı sıra, geniş Avrupa sınırlarının dışında bulunan Japonya, ABD, Kanada gibi G8 ülkelerini içeren diğer bölgesel girişimlerden farklıdır. Ayrıca, Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan ve Ukrayna hariç, diğer 7 KEİ ülkesini içermektedir. İstikrar Paktı, Balkanlardaki savaşları müteakiben ve tüm bölgenin Avrupa Birliği'ne aşamalı olarak entegrasyonunu askıya alan bir ara dönem olarak istikrarlı bir bölgesel düzen oluşturmayı hedeflemektedir. İstikrar Paktı, Bölgesel Masa (üst-düzey yetkililer için forum), üç sektörel alışma Masası (güvenlik, ekonomik, insan boyutu) ve birkaç uzman görev gücü ile kurumsal olarak iyi geliştirilmiştir. İstikrar Paktı bölgesi, ikili-bağış yapanlardan ve uluslararası finans kurumlarından önemli desteğin yanı sıra, katılım ülkeleri için olan önemli AB programlarından, CARDS'dan faydalanmaktadır.
16. Barselona Süreci, AB ile 12 Akdenizli ortağı (Türkiye de dahil) arasında ikili ve çok yönlü ilişkiler için tasarlanan Avr-Akdeniz Ortaklığı için bir çerçevedir ve 1995'de başlatılmıştır. Barselona Süreci, ortak bir barış ve istikrar alanı oluşturmak ve Avr-Akdeniz serbest ticaret bölgesi tesis etmek de dahil olmak üzere geniş hedeflere sahiptir. Barselona Sürecinin, Avrupa Yatırım Bankası'nın kredi fonlarının yanı sıra AB bütçesinden kendi MEDA programının (yıllık yaklaşık 1 milyar € değerindeki ikinci büyük AB dış ilişkiler programı) önemli bir bütçesi vardır.

17. Globalizasyon sürecinin artan etkisi ile Avrupa Birliği, kendi dahili gücü açısından dış ilişkilerini belirleyememektedir. Komşu ülkelerle ilişkilerini güçlendirerek ülkelerinin birleştirilmesi ile AB çevresinde istikrar ve refahı sağlayarak, güçlü, istikrarlı ve güvenli bir yakın çevrenin yaratılması Avrupa Birliği'nin hedeflerin arasındadır. AB genişlemesinin mantıklı bir sonucu olarak, "Daha Geniş bir Avrupa" Tebliği'nde³, Komisyon, Avrupa Birliği'nin, yakın, barışçı ve işbirlikçi ilişkiler geliştirebileceği bir refah ve dostça komşuluk alanı geliştirmeyi hedeflemesini önermiştir. AB, genişlemenin avantajlarını, Avrupa kıtası üzerinde ortak ekonomik ve sosyal alan oluşturulması yoluyla Birliğin komşuları ile paylaşmayı taahhüt etmiştir.
18. Global zorluklarla baş edebilmek ve kıtada barış ve istikrarı sağlayabilmek için geliştirilmiş olan yeni komşular ile ilgili kapsamlı bir Daha Geniş Avrupa politikası, genişlemiş Birliğin, ikili ve çoklu aktiviteler kanalıyla komşu ülkelere uyumlu bir yaklaşımını temsil etmektedir ve hali hazırda Avrupa Birliği'nin ve Avrupa Parlamentosu'nun politika gündeminde önemli yer almaktadır. Daha Geniş Avrupa çerçevesi, uzun vadeli perspektifte, Avrupa Birliği'nin, süregelen genişleme süreci ve üyelik için ihtimalleri ve teşvikleri belirtmektedir. Bu yakınlaşma politikası temelde, genişleyen Avrupa Birliği ile kuzeyde, doğuda ve güneydeki KEİ bölgesi ile örtüşen kara ve deniz sınırı komşuları arasındaki ilişkilerdeki stratejik zorluklar üzerinde odaklanmaktadır.
19. Daha Geniş Avrupa kavramının somutlaştırılmasındaki temel unsurlardan birisi, PHARE, TACIS, CARDS, INTERREG ve MEDA programları⁴ çerçevesinde oluşan yeni bir Komşuluk Belgesi'nin oluşturulmasıdır. Yeni bir Komşuluk Belgesi iki değişik aşamada gelişmek üzere tasarlanmıştır. İlk aşama olan 2004 – 2006, özellikle, mevcut yasal ve finansal çerçeve içerisinde ilgili çeşitli finans araçları arasındaki koordinasyonu geliştirmek üzerine odaklanmıştır. İkinci aşamada, 2006'dan sonraki dönemde, Daha Geniş Avrupa Tebliği'nde tanımlanan ortak zorluklara hitap eden yeni bir yasal araç önerilecektir. İlk aşamada, Bulgaristan ve Romanya'nın katılım-öncesi belirli ihtiyaçları tamamen dikkate alınmıştır. İkinci aşama ise, hem dış politika hedeflerini hem de iç ekonomik ve sosyal birleşmeyi bir araya getirecektir. Komşuluk programları ulaşım, çevre, enerji sektörlerinde altyapı, sınır geçişi, elektronik iletişim, ekonomik ve sosyal birleşmeye yatırım, kültürel ve eğitimsel alışveriş, kurumların oluşturulmasına destek vs. de dahil olmak üzere, geniş bir yelpazede faaliyeti ön görmektedir. Komisyon bu programları 2004-06 döneminde 700 milyon € INTERREG'den, 90 milyon € PHARE'den, 75 milyon € TACIS'den, 45 milyon € CARDS'dan ve 45 milyon € MEDA'dan alarak toplam 955 milyon € ile finanse etmeyi öngörmektedir.
20. Yeni komşuluk politikası çerçevesi içerisinde ve AB bölgesel girişimlerinden ayrı olarak, AB'nin şimdiki komşuları olarak Rusya, Ukrayna ve Moldova ile ilişkiler

³ Komisyon'dan Konsey'e ve Avrupa Parlamentosu'na Tebliğ - "Daha Geniş bir Avrupa – Komşular: AB ile Doğu ve Güney Komşu Ülkelerinin İlişkilerin Yeni Çerçevesi", Brüksel, 11.03.2003 – Gündem'de ayrı bir madde olarak detaylı bir şekilde görülecektir.

⁴ INTERREG – 1999'da oluşturulan, üye devletler ve komşu ülkeler arasında sınır-ötesi, uluslar arası ve bölgeler arası işbirliğini desteklemek, uyumlu, dengeli ve sürdürülebilir gelişimi teşvik etmek üzerine yoğunlaşan Topluluk finansal belgesi; MEDA – Akdeniz Yardım Programıdır.

geliştirilecektir. Bu ülkeler, AB ile daha yakın ekonomik entegrasyondan yararlanacaktır. Onlara, fakirliğin azaltılması, ortak refah alanının yaratılması, yoğun siyasi ve kültürel ilişkiler ve geliştirilmiş sınır-ötesi işbirliğinin yanı sıra, kişi, mal, hizmet ve sermayenin serbest dolaşımını destekleyen entegrasyon ve liberalizasyon sunulacaktır.

21. Daha Geniş Avrupa kavramı içerisinde, Rusya ile Avrupa Birliği arasındaki stratejik ortaklık özel önem kazanmaktadır. Yılda iki kez yapılan Avrupa Birliği ve Rusya Zirveleri, kurumsal işbirliği ve diyalog çerçevesi olarak tesis edilmiştir. 2001'deki AB-Rusya Zirvesi, ekonomik çıkar alanlarındaki ortak yaklaşımın sağladığı avantajlara sahip AB'nin tek pazarını karakterize eden düzenleyici yakınsama kavramı üzerine tasarlanmış ortak Avrupa ekonomik alanı kavramını tesis etmek, AB ve Rusya arasında ticaret ve yatırımı teşvik edecek koşulları desteklemek düşüncesine özel önem vermiştir. Avrupa kıtasındaki ortak zorlukları ele almanın yanı sıra, Avrupa'da ve ötesinde istikrar ve güvenliği desteklemek hususunda artan işbirliği yoluyla Rusya ile ortaklığı güçlendirmeyi hedefleyen AB'nin Rusya ile ilgili Ortak Stratejisi Haziran 1999'da kabul edilmiştir. Ekim 1999'da Rus Hükümeti, Rusya Federasyonu ve Avrupa Birliği (2000 – 2010) arasındaki ilişkilerin gelişimi için orta-vadeli bir strateji kabul etmiştir.
22. Her ne kadar yeni komşuluk kavramı ve mevcut bölgesel girişimler, KEİ üye devletleri için bireysel olan strateji uygulaması da, KEİ bölgesi bir bütün olarak AB tarafından bölgesel önceliğinin boyutsal hedefi olarak düşünülmemektedir. Tamamen coğrafik görüş açısından, AB'nin yakın çevrede bölgesel işbirliği için girişimleri ve programları zincirinde Karadeniz bölgesi eksik bir halka olarak kalmaktadır. Bununla birlikte, jeopolitik düzeyde, Karadeniz bölgesi Avrupa kıtasının üç büyük aktör (Rusya, Ukrayna ve Türkiye) içinde barındırmaktadır ve güvenlik, enerji, transit yol ve önemli ulaşım kavşaklarındaki çıkarı bakımından AB'nin politika stratejisi için önemli bir kısmı oluşturmaktadır. Bu sebeple, KEİ devletleri ile ikili düzeyde ilişkilere öncelik verme eğilimlere rağmen, genişleyen AB, KEİ'ye karşı kurumsal ilişkiler ve özel bölgesel politika gerekliliği ile yüz yüze gelecektir. 2001'de, Avrupa Politika Araştırmalar Merkezi'nin (CEPS) Uluslararası Karadeniz Araştırmalar Merkezi (UKAM) ile işbirliği içinde, Karadeniz bölgesinde Avrupa boyutunun vurgulandığı işbirliği ile ilgili bir araştırma projesi başlattığı hususu da belirtilmelidir.
23. Münferit KEİ ülkeleri, AB politikalarının daha geniş komşuluk ile ilgili olarak sunduğu avantajlardan faydalanırken, Güney Kafkaslar (AB içinde entegrasyon isteğine rağmen) şu an için AB tarafından Daha Geniş Avrupa alanının içinde görülmemektedir, bu yüzden de bu devletler yeni komşular politikasının gerçekleştirilmesine katılamamaktadırlar. KEİ bölgesindeki mevcut asimetrik durumun daha da genişlemesi durumunda, KEİ ülkeleri arasında var olan bağlantıların geliştirilmesi ve siyasi, ekonomik ve sosyal gelişim hızındaki farklılıklara rağmen, bölgesel endişeleri çözmek için ortak hedefler daha yakın alt-bölge işbirliği ile güçlendirilmesi özel önem kazanmaktadır.
24. Entegrasyon yoluyla ekonomik refah hedefinin yanı sıra, Avrupa Birliği, çevresindeki politik istikrara gittikçe daha fazla önem vermektedir. Ekonomik gelişmeye yardım için tasarlanan programların yanı sıra AB, komşu bölgelerdeki istikrar ve güvenlik

konularında hassastır. İhtilafların önlenmesi, kriz yönetimi, güvenlik ve silahsızlanma gibi konuları ele alan Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nda (ODGP) AB, Avrupa alt-bölgelerine ve Karadeniz bölgesindeki sağlam ülkelere doğru kapsamlı bir güvenlik yaklaşımı göstermektedir.

25. AB, kalıcı çözümleri ve uluslar ve etnik topluluklar arasında modern işbirlikçi davranış türlerine aşamalı dönüşümü destekleyerek Kafkaslardaki sorunların çözümü ile ilgilenmiştir. Ortaklık ve İşbirliği Anlaşmalarının yürürlüğe girmesi ile, üç Güney Kafkasya devlet Başkanları, AB'nin Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan ile müstakbel ilişkilerine yeni bir hız kazandırmak için 22 Haziran 1999 tarihinde Lüksemburg'da AB ile toplantı yapmıştır. Güney Kafkas devlet liderlerinin ve Türkiye cumhurbaşkanının çağrısı üzerine, 2000'de Kafkaslar CEPS Araştırma Grubu Kafkaslar için İstikrar Paketi'ni hazırlamıştır – bu ihtilaf çözümü ve bölgesel yeniden yapılanma ve gelişim için kapsamlı bir plan ve dondurulmuş Yukarı Karabağ, Abazya ve Güney Ossetia sorunlarına bir çözüm olarak yeni bölgesel düzen için bir tasarımdır. Ancak, henüz somut bir sonuç elde edilmemiştir. Buna rağmen, Avrupa Birliği'nin genişleme sürecinin Kafkasların geleceği üzerinde olumlu etkileri olabilir.

KEİ'nin AB Politikası

26. AB genişlemesinin KEİ bölgesine belirli zorluklar getirmesi sebebiyle, KEİ ve ilgili organlarının faaliyetlerini AB ile temasların kurumsallaştırılmasına yönlendirmeleri oldukça önemlidir..
27. 5 Haziran 1998 Yalta Zirvesi Deklarasyonu'nda KEİ Karadeniz bölgesinin, stratejik konumu ve geniş ekonomik potansiyeli sebebiyle önemli ölçüde artacak olan global ekonomideki rolünü vurgulamıştır ve KEİ-AB ilişkisine özel bir önem vermektedir. AB'nin KEİ'ye yönelik kapsamlı stratejisinde ileriye atılmış bir adım olarak AB Lüksemburg Bakanlar Konseyi Sonuçları'nın önemini vurgulamıştır.
28. Yalta Zirvesi Deklarasyonu'nu hükümleri ışığı altında, KEİ Dış İşleri Bakanları 30 Nisan 1999'da Tiflis'te yapılan Onüçüncü Dışişleri Bakanlar Toplantısı'nda, KEİ Üye Devletlerin AB'ne karşı ortak isteklerini yansıtan önemli bir KEİ dokümanı olan *KEİ ve AB arasında işbirliği platformu*'nu onaylamıştır. KEİ ve AB arasındaki politik diyalogun, ekonomik işbirliğini geliştirmesi gerektiği ve önceliğin KEİ ve AB arasında dengeli, karşılıklı olarak kârlı ve sonuca yönelik işbirliğinin geliştirilmesine verilmesi gerektiği görüşünü ifade etmektedir. Platform, AB-KEİ ekonomik alanını aşamalı olarak şekillendirme hedefinin altını çizmektedir, örn. “yeni büyük doymamış bir pazar olan ve yüksek alış kapasitesine, geniş ekonomik potansiyele ve bölgeyi yeniden canlandırmak için yeni yatırım akışlarına sahip olan Avrupa ekonomi alanına entegrasyon”. Temel işbirliği alanları şu şekilde belirlenmiştir: altyapı şebekelerinin gelişimi, ticari işbirliği ve yabancı direkt yatırımlar için olumlu koşulların oluşturulması, nükleer güvenlik de dahil olmak üzere sürdürülebilir çevre gelişimi ve korunması, değişik formlarda organize suç ile mücadele.
29. 2001'de kabul edilen Gelecek için KEİ Ekonomik Gündemi de, önceliğin KEİ ve AB arasında dengeli, karşılıklı olarak kârlı işbirliğinin gelişimine verilmesi gerektiğini ve KEİ'nin, Barselona Süreci ve Kuzey Boyutu durumlarında olduğu gibi, AB'nin

Karadeniz bölgesine karşı entegre bir yaklaşımla yanaşacağı beklentisiyle karşılıklı çıkar projelerini tanımlama ve geliştirme hususunda yaratıcı ve sistematik olması gerektiğini vurgulamıştır.

30. AB, KEİ tarafından, önce gözlemci olarak, daha sonra da daha gelişmiş kurumsal bağlantılarla, Karadeniz bölgesi ile daha yakından ilgilenmeye davet edilmiştir. Temelde, böyle bir yaklaşım iki yapı arasındaki işbirliğini geliştirebilir. AB KEİ faaliyetlerine ulusal hükümetler ile işbirliği, AB ve KEİ üyesi olarak Yunanistan'ın katılımı ve KEİ gözlemcisi olan AB devletlerin (Avusturya, Fransa, Almanya ve İtalya) katılımı ile gerçekleştirmektedir. AB'nin, çeşitli idari ve hukuki kısıtlamalarla birlikte değişik operasyon politikaları, programlar, hukuki temeller ve mali araçlar gerektiren KEİ üye devletler ile mevcut ikili bağlarının karmaşıklığı, dikkatli AB'nin KEİ bölgesine yaklaşımını belirlemektedir.
31. 25 Haziran 2002'deki Onuncu Yıl Zirve Deklarasyonu, etkili ortaklık için potansiyel oluşturan, ve KEİ bölgesi ile AB arasındaki ortak çıkarları kabul eden yeni oluşum halindeki Avrupa Mimarisi dinamiklerini vurgulamakta ve AB ile somut ilişkiler kurmaya ve KEİ-AB işbirliğini ilerletmek için somut adımlar atmaya davet etmektedir.
32. 18 Nisan 2003 tarihli Erivan'daki KEİ Konseyi'ndeki son kararlarda, KEİ Üye Devletler Dışişleri Bakanları, Yunanistan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanını Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi Başkanı olarak, AB Konseyi'ne Avrupa Komisyonu'ndan, Kuzey Boyutu deneyimini de dikkate alarak çok yönlü bazda AB'nin KEİ ile yeni ilişkisi ile ilgili olarak taslak öneri hazırlamasını talep etmesini önermek için inisiyatifi kullanmaya davet ettiler. Maalesef, bu deneyim müteakip Selanik Avrupa Konseyi'nde ilgi görmemiştir.
33. KEİ-AB ilişkilerini desteklemek için KEİ'nin çabalarına rağmen, KEİ ile AB arasındaki etkileşim zayıf ve yetersiz kalmaktadır. AB çevresinde, KEİ'nin operasyonel performansının etkili olmadığını ve politik ve kurumsal yatırımların kullanılmadığı ile ilgili genel bir endişe vardır.
34. "Avrupa ve Karadeniz – model bölgeselleşme" isimli çalışmada Avrupa Politika Araştırmalar Merkezi, KEİ'nin önemli bölgesel yönü olan bir dizi temel fonksiyon üzerine odaklanması gerektiğini savunmaktadır. Bu daha güçlü odaklanmayı gerçekleştirebilmek için KEİ'nin öncelikli sektörlerle ilgili projeler hazırlaması, AB üye devletleri, katılacak adayları ve diğer Avrupa devletleri ile örtüşecek olan bir takım AB politikalarının yetkisinin nasıl ele alınacağı ile ilgili Avrupa Birliği ile temel anlaşmaları yapması gerekmektedir. Bu çalışmaya göre, KEİ çerçevesinin ötesindeki bölgedeki çok-yönlü projeleri ve programları (AB tarafından da desteklemekte olan) bir araya getirmek önemlidir – çevre (Karadeniz Çevre Programı ve Komisyonu), ulaşım (TRACECA ve Karadeniz Petra), enerji (INOGATE) alanlarında işbirliği. Bu sebeple, KEİ'nin bir grup üye devletler (örn. altı kıyı devleti) arasında bazı görevleri yüklenmesi, diğer durumlarda ise taahhütlerin daha geniş bir daireye yaygınlaştırılması tavsiye edilmektedir.

Parlamenteerlerin Katkısı

35. AB genişlemesinin yarattığı fırsatları üye ülkeler ve genel olarak KEİ bölgesi için avantajlara dönüştürmek hususunda, ulusal parlamentolar ve parlamentelerin oynadıkları rol çok önemlidir. Bölgesel entegrasyonu hızlandırmak ve her bir üye devletteki, KEİ bölgesindeki ve daha geniş Avrupa alanındaki istikrarı ve refahı güçlendirmek için gerekli yasal değişiklikler, bunların faaliyetlerinin ayrılmaz bir parçası olmalıdır.
36. Demokratik yolu ile seçilmiş temsilciler olarak parlamenteler, bölgede, Avrupa'nın diğer kısımlarında ve geniş anlamda da dünyada ortak, başarılı ve güvenli bir gelecek kurmak amacıyla işbirliği ve dayanışma ruhunu teşvik etmek için sorumluluk taşımaktadırlar.
37. AB genişleme süreci ile ilgili olarak, daha güçlü ve daha geniş bir Birlik'e doğru olan stratejinin desteklenmesinde Avrupa Parlamentosu'nun önemli katkısını vurgulamak gerekmektedir. Avrupa Parlamentosu, muhtemel esnek genişleme süreci ile ilgili görüş ortaya koymuş ve müzakere sürecini önemli ölçüde desteklemiştir. Müzakereler geliştikçe Avrupa Parlamentosu, Avrupa müktesebatını uygulamak için politika alanlarındaki ve adayların idari kapasitesindeki süreci gittikçe daha çok gözlemlemeye başlamıştır. Avrupa Parlamentosu, yeni komşuluk alanı ve komşu ülkeler ile ilgili politikaların ve yaklaşımların görüşülmesinde ve hazırlanmasında önemli bir rol oynamaktadır.
38. Asamble'nin ve Avrupa Parlamentosuna üye parlamentoların faal etkileşimi şüphesiz, KEİ ve AB arasındaki ilişkileri güçlendirmek için ortak çabalara ve taahhütlere daha yapıcı bir katkı için temel oluşturacaktır.
39. Avrupa Parlamentosu temsilcilerinin Asamble toplantılarına gözlemci statüsü altında düzenli katılımı ve çeşitli fırsatta KEİPA ve AP yetkilileri arasında yapılan toplantılardaki yüksek düzeydeki diyalog, bu etkileşimi daha da geliştirmekte ve bu iki parlamenteler kurum arasındaki daha derin temasları sağlamlaştırmaktadır. Buna ilaveten, sekreteriyalar düzeyinde işbirliği de tesis edilmiştir. KEİPA Uluslararası Sekreterya yetkilileri, Avrupa Parlamentosu Sekreterya'daki ulusal parlamentolar ve parlamentolar-arası asambleler ile ilişkilerden sorumlu bölümüm meslektaşları ile düzenli olarak işbirliği yapmaktadırlar.

III. SONUÇLAR

40. Genişlemeyi müteakiben, Avrupa Birliği, bir çok ekonomik kategoride, dünyanın en büyük ekonomik birimi olması için gereken kriterlere ulaşır ve bazı durumlarda geçer bile. Genişleyen sınırlara yaygınlaşan siyasi ve ekonomik istikrar ve refah alanı, Avrupa kıtasında daha büyük barış ve refah toplumunun kurulmasını temin edecektir. Genişlemiş ve bütünleşmiş AB global bir aktör rolünü sağlamlaştıracak ve AB'nin dış ilişkilerine ağırlık kazandırarak global ilişkilerde Avrupa'nın etkisini artırıp global zorluklarla mücadele edebilmek için daha iyi donanımlı hale gelecektir.
41. Entegrasyon, bir grup ülkenin ortak çıkarlarına ve vizyonuna dayalı işbirliği ve ortaklığın bir sonucudur. 21.yüzyılın zorlukları ile mücadele edebilmek için, Karadeniz

lkelerinin birlikte çalışması ve bölgesel refahı ve istikrarı sağlamak için işbirliğine hız kazandırması gerekmektedir. KEİ ye ülkelerin Avrupa bölgesel ve alt-bölgesel yapılarla daha yakından etkileşimi bağlantıları çoğaltacak ve güven, ortaklık ve anlayış ortamı yaratacaktır.

42. Avrupa'nın esas bir parçası olarak, KEİ bölgesinin, Avrupa Birliği tarafından gerekli tanınmayı sağlaması ve KEİ, KEİPA ve diğer bağlantılı organların ortak çabaları ile KEİ ile AB ve KAİPA ile Avrupa Parlamentosu arasında kurumsallaştırılmış ilişkiler gerçekleştirmesi gerekmektedir.
43. KEİPA lkelerinin ulusal parlamento temsilcilerinin, Karadeniz bölgesi halklarının barışçı, güvenli ve müreffeh bir hayat yaşamaları ve ortak Avrupa alanına entegrasyonu, Avrupa'da ve ötesinde istikrarın glendirilmesi ve kıtadaki ortak zorluklarla yoğunlaştırılmış işbirliği kanalıyla mücadele edilmesi için temel oluşturmak amacıyla AB'nin normlarının, standartlarının, prensiplerinin, politikalarının ve uygulamalarının desteklenmesi ve paylaşılması için yükümlülüklerini yerine getirmek amacıyla her çabayı sarf etmeleri gerekmektedir.
44. KEİ lkelerinin parlamentoları ve hkmetlerinin, Karadeniz Ekonomik İşbirliği'nin ortak hedeflerinin gerçekleştirilmesi için ye ülkeler arasında daha fazla sinerji ile barış, güven ve politik istikrarı tesis etme sürecini sağlamlaştırarak Karadeniz bölgesinde ekonomik entegrasyonu desteklemek için azami imkanlarını kullanmaları gerekmektedir.